

Eutrofiëringsbeleid in ontwikkeling: 1987 omslagjaar?

Het eutrofiëringsbeleid heeft in 1987 een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. Op de aard van die ontwikkeling en de betekenis ervan voor het waterbeheer zal in dit artikel nader worden ingegaan.

Fosfaatbeperkende maatregelen Nederlandse oppervlaktewateren. Zo heette de notitie die eind november 1987 aan de Tweede Kamer werd aangeboden namens de ministers van VROM, Verkeer en Waterstaat en Landbouw en Visserij. In deze notitie wordt uiteengezet welke maatregelen nodig zijn om te kunnen



E. JAGTMAN
Dienst Binnenwateren, RIZA

voldoen aan een aantal in 1987 aangegane internationale verplichtingen. Het gaat hier om de volgende afspraken. Allereerst is op de Rijnministersconferentie van oktober 1987 besloten de sanering van de Rijn te versnellen. Daartoe is voor een breed scala van stoffen, waaronder fosfaten, besloten dat de belasting van het Rijnstroomgebied in 1995 moet zijn gehalveerd. Een soortgelijke afspraak werd ook gemaakt op de Noordzeeministersconferentie van november 1987. De belasting van de Noordzee met fosfaten moet in 1995 met de helft zijn afgenomen. Hoe kunnen deze doelstellingen worden verwezenlijkt? De Kamernotitie geeft hierin inzicht.

Brongerichte maatregelen vormen het uitgangspunt. Met name het huishoudelijk afvalwater, de grootste binnenlandse fosfaatbron, krijgt de aandacht. Belangrijke argumenten voor deze uitwerking van het brongerichte beleid zijn:

- Door defosfatering op rwzi's en gebruik van fosfaatvrij wasmiddel kan een zeer aanzienlijke vermindering van de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater worden bereikt.
- Het gebruik van fosfaatvrij wasmiddel werkt kostenbesparend bij de defosfatering van afvalwater en remt de toename van de hoeveelheid zuiveringsslib die na defosfatering ontstaat met circa 40%.
- Het belang van verspreide lozingen neemt na maatregelen sterk toe; gebruik van fosfaatvrij wasmiddel vermindert de grootte van deze bron met 40%.

Verdere mogelijkheden om fosfaatbronnen te saneren betreffen de vermindering van de fosfaatemissies vanuit de landbouw in het kader van de Wet Bodembescherming, en het terugdringen van lozingen uit de (kunstmest)-industrie. Door afweging en afstemming van de verschillende soorten maatregelen moeten

Samenvatting

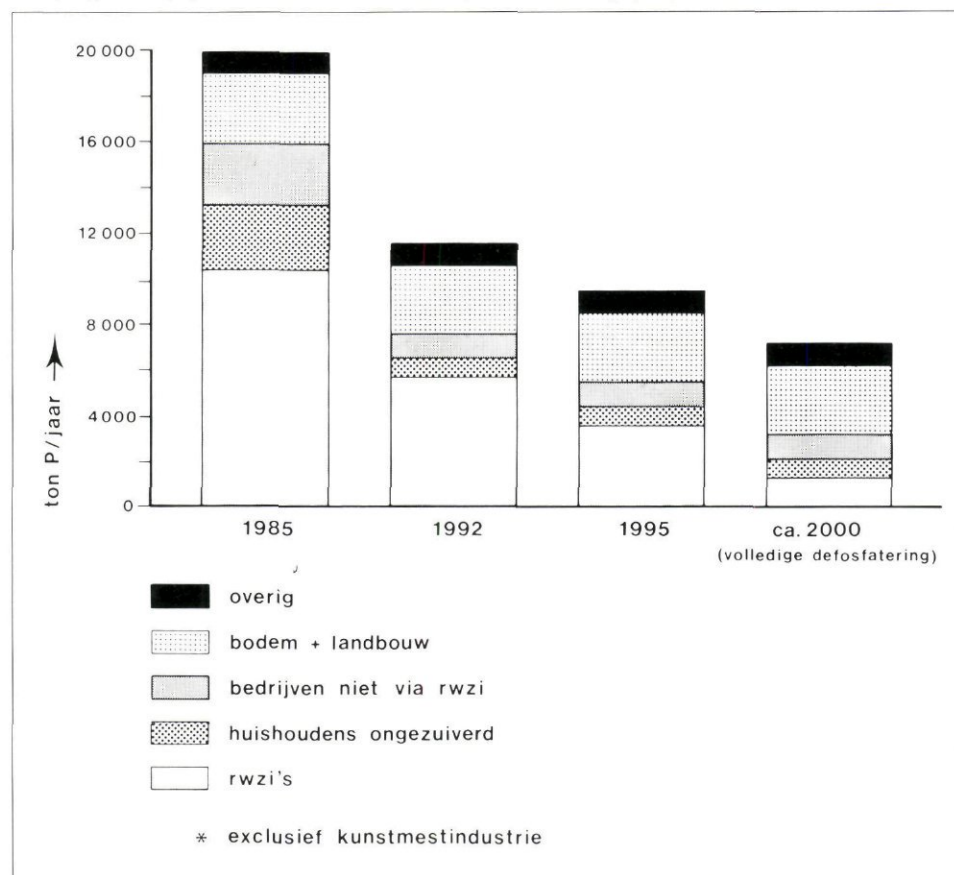
De in 1987 gehouden ministersconferenties voor de Rijn en de Noordzee hebben de ontwikkeling van het Nederlandse eutrofiëringsbeleid aanmerkelijk versneld. Verwacht mag worden dat in de nabije toekomst de fosfaatbelasting vanuit het buitenland via de Rijn door maatregelen in Duitsland zal halveren. Wordt daar het in de Nota Fosfaatbeperkende Maatregelen aangekondigde Nederlandse beleid aan toegevoegd dan ontstaan perspectieven voor kwaliteitsverbetering van het oppervlaktewater. Daarbij is een integrale aanpak van het eutrofiëringsprobleem noodzaak. Nationale, brongerichte maatregelen dienen tot het verkrijgen van een aanzienlijke verlaging van de basisbelasting. Aanvullende maatregelen in de sfeer van het waterhuishoudkundig beheer, landbouwmaatregelen, aanpak van verspreide lozingen, sanering van fosfaatrijke bodens en actief biologisch beheer moeten de beoogde waterkwaliteitsverbetering van het oppervlaktewater bewerkstelligen. Voor een effectieve aanpak van het eutrofiëringsprobleem is het essentieel om deze combinatie van brongerichte maatregelen enerzijds en de gebiedsgerichte, integrale aanpak anderzijds overeind te houden.

de gestelde doelen uiteindelijk bereikt worden.

Defosfatering van afvalwater in combinatie met fosfaatvrij wassen kan de fosfaatbelasting in belangrijke mate doen verminderen in 1995. Geschat wordt dat door uitvoering van deze maatregelen de belasting van het eutrofiëringsgevoelige oppervlaktewater met circa 10.000 ton zal verminderen (afb. 1). Om dit te bereiken worden in de Kamernotitie de volgende beleidsvoornemens gepresenteerd:

- Voor de lange termijn geldt als uitgangspunt dat op rwzi's in Nederland zal worden gedefosfateerd.
- In overleg met provincies en waterbeheerders dient in 1988 een actieplan te worden opgesteld dat uitwerking geeft aan een gefaseerde invoering van defosfatering.
- Met de Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten is een convenant gesloten. Deze overeenkomst richt zich op:
 - het stimuleren van het gebruik en de verkoop van fosfaatvrij wasmiddel;

Afb. 1 - Geschat effect van de te nemen maatregelen op de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater. De bijdrage van de fosfaatemissie vanuit de landbouw is op nationale schaal gelijkblijvend verondersteld



- het terugdringen van de hoeveelheid fosfaat in wasmiddelen tot circa 5.000 ton in 1988;
- voortgaande fosfaatvervanging in wasmiddelen na 1988;
- zo nodig afronding door wettelijke maatregelen opdat uiterlijk na 1990 geen fosfaat meer in wasmiddelen wordt toegepast.

De minister van Verkeer en Waterstaat heeft (brief van 22 oktober 1987) de CUWVO verzocht een ad-hoc werkgroep te formeren voor de uitwerking van een actieplan defosfatering. De als gevolg daarvan opgerichte Werkgroep Actieplan Defosfatering (WAD) is inmiddels aan het werk getogen. Nog in 1988 zal de WAD rapporteren over de mogelijke bijdrage van defosfateren aan de reductie van de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater. Daarbij zal voor een aantal gebieden bevestigd worden in hoeverre aanvullende maatregelen nodig zijn voor een verdere verlaging van de fosfaatbelasting en een verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Ook zal de werkgroep aandacht besteden aan de financiële en technische consequenties (slibverwerking) van defosfateren.

Wat nu is de betekenis van deze beleidsvoornemens? Bieden zij uitzicht op een oplossing van het eutrofiëringsprobleem? Sceptici zullen zeggen dat er niets nieuws onder de zon is. Immers, in 1979 al werden in de Fosfatennota soortgelijke plannen gepresenteerd. Ook daar ging het om invoering van defosfatering op rwzi's (5 miljoen i.e. in 1985), invoering van fosfaatvrij wasmiddel (1985) en het streven naar internationale afspraken. Daar is destijds inderdaad weinig van terechtgekomen.

Volgens de laatste ramingen bedraagt de huidige capaciteit aan rwzi's met defosfatering slechts 1,2 miljoen i.e. Als gevolg van toewijzingen in het kader van de bijdrage-regeling defosfatering zal deze capaciteit tot 1990 nog met circa 700.000 i.e. toenemen. De hoeveelheid in omloop gebracht fosfaat door wasmiddelgebruik ligt nog altijd op zo'n 8.000 ton per jaar. Voorts is uit de recent verschenen 3e CUWVO eutrofiëringsenquête gebleken dat, behoudens een enkele uitzondering, er in de eutrofiëringsbestrijding nauwelijks vooruitgang is geboekt in de laatste jaren. Sombere berichten dus, maar er is hoop. Belangrijk verschil met de situatie in 1979 is dat er in 1987 bindende internationale afspraken zijn gemaakt om te komen tot reductie van de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater. Nederland is gehouden deze afspraken na te komen. Belangrijk is ook dat de toepassing van fosfaatvrij wasmiddel zonnig via wettelijke maatregelen zal worden doorgevoerd. Fosfaatvrij wassen is een absolute noodzaak om aan de inter-

ationale verplichtingen te kunnen voldoen en Nederland ligt wat betreft het gebruik van fosfaatvrij wasmiddelen ver achterop bij Duitsland (50% gebruik) en Zwitserland (P-houdend wasmiddel bij wet verboden). Een laatste belangrijke ontwikkeling is dat met ingang van 1992 in Duitsland alle nieuw te bouwen rwzi's met een capaciteit groter dan 50.000 i.e. voorzien dienen te zijn van een defosfateringsinrichting. Dit besluit lijkt met name te zijn ingegeven door de eutrofiëringsproblemen in het kustwater van de Duitse bocht. De defosfateringseis geldt ook voor bestaande grote installaties; de termijn van invoering dient hier echter nog door de afzonderlijke deelstaten te worden vastgelegd. Uit verkennende berekeningen, uitgevoerd door de Dienst Binnenwateren/RIZA, is inmiddels gebleken dat bij volledige uitvoering van het Duitse besluit de buitenlandse fosfaatvracht op de Rijn ongeveer zal halveren. Het ziet er dus naar uit dat Duitsland, via zijn in 1987 vastgestelde wetgeving, in staat zal zijn aan zijn internationale verplichtingen te voldoen. Dit legt een zware druk op Nederland om dit eveneens te verwezenlijken.

Al met al genoeg redenen om aan te nemen dat de eutrofiëringsbestrijding een grote sprong voorwaarts kan en moet nemen. Het jaar 1987 kan inderdaad een omslagjaar gaan worden! Het is nu zaak de aangekondigde maatregelen zo goed mogelijk in te vullen. Uitzicht op een halvering van de buitenlandse belasting van de Rijn en daaraan toegevoegd maatregelen in Nederland, doet perspectieven ontstaan voor verbetering van de waterkwaliteit in die gebieden die sterk van het Rijnwater afhankelijk zijn: IJsselmeer, Markermeer, Volkerak/Zoommeer en in mindere mate de boezemwateren van Rijnland, Friesland en de Schermer. Niet in alle gevallen zal defosfatering in combinatie met het gebruik van fosfaatvrij wasmiddel voldoende zijn om de beoogde verbetering in de waterkwaliteit te realiseren. In de CUWVO eutrofiëringsnota (1983) en het IMP-Water (1985-1989) is dat al geconstateerd. De CUWVO bepleit dan ook een integrale aanpak van het eutrofiëringsprobleem. Daar kunnen nu belangrijke impulsen aan worden gegeven. Het aangekondigde nationale brongerichte eutrofiëringsbeleid schept juist prima voorwaarden voor een succesvolle integrale aanpak van de eutrofiëring in de regionale wateren. Nationale maatregelen kunnen in deze gebieden leiden tot een aanzienlijke daling van de basisbelasting. Aanvullende maatregelen in de sfeer van het waterhuishoudkundig beheer, landbouwmaatregelen, aanpak van verspreide lozingen en de sanering van fosfaatrijke bodems moeten de beoogde kwaliteitsverbetering vervolgens

bewerkstelligen. De toepassingsmogelijkheden van actief biologisch beheer als mogelijk herstelversnellende maatregel moeten daarbij mede in beschouwing worden genomen. In 1988 zal in vier proefgebieden een plan voor integrale eutrofiëringsbestrijding in uitvoering worden genomen. Van de Botshol, de Kortenhoeftse en Ankeveense plassen, de Geerplas en de Nieuwkoopse plassen zal een belangrijke voorbeeldwerking uitgaan naar andere gebieden.

Uit het achterwege blijven van succes na het verschijnen van de fosfatennota in 1979 kan lering worden getrokken. Het is essentieel om de combinatie van brongerichte maatregelen enerzijds en de gebiedsgerichte integrale eutrofiëringsaanpak anderzijds overeind te houden. Daarin ligt de sleutel tot succes. Met het aangekondigde, brongerichte beleidsvoornemen is een belangrijke eerste stap gezet. Er zijn nu meer kansen dan ooit om het eutrofiëringsprobleem effectief aan te pakken.

Verantwoording

De illustratie in dit artikel werd verzorgd door R. Helsdingen (DBW/RIZA), commentaar en suggesties werden geleverd door P. Berends (Hoofddirectie Waterstaat) en J. Leenen (Unie van Waterschappen).

Geraadpleegde bronnen

1. Fosfaatbeperkende maatregelen Nederlandse oppervlaktewateren. Ministeries van VROM, V & W en L & V. Kamernotitie november 1987, nr. 20342 1-2.
2. Fosfatennota (1979). Maatregelen voor het terugdringen van de fosfaatbelasting van het Nederlandse oppervlaktewater. Kamerstuk 15640.
3. De Waterkwaliteit van Nederland. Indicatief Meerjaren Programma Water 1985-1989.
4. CUWVO werkgroep VI (1983). Aanbevelingen voor de bestrijding van de eutrofiëring van de Nederlandse oppervlaktewateren.
5. CUWVO werkgroep VI (1987). Resultaten 3e eutrofiëringsenquête. (In druk).

● ● ●